

SZARVASMARHA-ÁBRÁZOLÁSOK

EGYIPTOM TÖRTÉNETI KORSZAKAIBÓL I.

Dr. Kenéz Árpád
Állattenyésztési
Teljesítményvizsgáló Kft.

A cikk alapját az Egypt Museum honlapján található „Cows and Bulls in ancient Egypt” című cikk adja, mely a fordítást követően néhány képpel és információval is kiegészült.

Az ősi Egyiptomban mind a tehenek, mind a bikák jelentős kulturális és vallási jelentőséggel bírtak. Szimbolikus szerepük és azok fontossága ugyanakkor jelentős eltérést mutatott.

A bikákat nem csak az istenekkel való kapcsolataik miatt használták a szertartásokon, hanem az erő, a termékenység és a megújulás szimbólumaként is. Feláldozásuk az istenek megnyugtatóján kívül az élet és a halál körforgásának természetét is hivatott szemléltetni.

A teheneket többnyire Hathor istennőhöz kapcsoljuk, akit nagyon gyakran tehén- vagy tehén-ábrázolnak, aki az anyaság, a szerelem és gondoskodás jelképe. Íziszt gyakran szintén szarvakkal ábrázolták különösen Hórusz iránti védelmező anyai szerepben.

A bikákkal ellentétben, teheneket sohasem áldoztak fel azok szentsége okán, hiszen a termékenység és védelem megtestesítői voltak. Történelmi beszámolókról is tudunk, pl. Hérodotosztól is, melyekben feljegyezték, hogy az egyiptomiak idegenkedtek a tehenek bántalmazásától.

Az állatok feláldozásának szokása csak egy része egy nagyobb rítusnak, ahol az istenek kiengesztelésére felajánlott áldozat a termékenységet, valamint az élet és halál közötti egyensúlyt biztosította. A bika szakrális halála által megtisztulhattak vagy megújulhattak az olyan szent helyek is, mint a templomok.

Apis-bika 1,26 m magas mészkő szobra a saqqarai Serapeumból a Louvre Múzeumban, Párizsban
(Kép forrása: worldhistory.org)

Apis kultusza egészen a 18. dinasztíáig nyúlik vissza (kb. Kr. e. 1550–1292.), a Serapeum templomok használata pedig az Új birodalomtól egészen a Ptolemaidák koráig, tehát 1400 éven át volt jellemző. Az Apis kultusz befolyással volt a gazdaságra is, hiszen az emberek áldozatokat ajánlottak fel az ételektől egészen a nagyértékű tárgyakig, amelyekkel tulajdonképpen a templomok személyzetét és azok munkáját is nagyban támogatták. Az Apis-bika felemelkedése a vallási kötelesség, a kulturális gyakorlat és az uralkodói propaganda egyvelegének köszönhető, amely jól rámutat az ősi egyiptomi társadalom istenekkel való kapcsolatának bonyolultságára. Apis tulajdonképpen Ptah isten megtestesülése, aki Memphist teremtette, ám később Oziriszhez, a túlvilág istenéhez kötődtek, ennek megfelelően úgy tekintettek rá, mint az emberek és istenek közötti közvetítőre. A bika az erőt, a termékenységet és az élet megújulását jelképezi. Élő képviselője a királyságnak, a fáraó erejének és isteni mivoltának. Az Apis-bika tehát hatalmas jelentőséggel bírt az ősi egyiptomi vallásban, az isteni királyság és termékenység koncepciójának megtestesítőjeként, így a leendő Apis-bikának szigorú szabályoknak kellett megfelelnie: fekete szőr, homlokán háromszög alakú, fehér jegy, hátán sas alakú minta, farkán dupla mennyiségű szőr, szkarabeusz alakú mintázat a nyelv alsó részén. Egy ilyen bika megtalálását isteni jelnek tekintették, a bikát elszállították egy különleges templomba vagy egy karámba, az ősi fővárosba, a Ptah istennel szorosan összefüggésbe hozható Memphis-be. A bikát fényűző körülmények között tartották, gyakran egy külön épületben, amelyet Apis Házaként emlegettek. Ebben volt egy istálló vagy egy templom a bika számára kialakítva, amely megfelelő védelmet és komfortot nyújtott az elemekkel szemben. Az állat takarmányozása is az isteni szintnek felelt meg, mely különleges alkotókból állt, mint a friss zöltségek, gyümölcsök és magas tápanyagtartalmú gabonafélék. A papok vagy gondozók arra is gondot fordítottak, hogy az állat szőrzete szép és egészséges legyen. Úgy tartják, hogy a papok minden egyes nap rituálét, áldozatokat mutattak be, imákat mondtak és tisztító szertartásokat tartottak a bikák, mint élő istenek előtt. Az Apis-bika halálakor hatalmas ünnepséget rendeztek. Az állatot egy ceremónia keretében a fáraókhhoz hasonlatosan mumifikálták és megkezdődött az új bika keresése. Amint megtalálták, hatalmas „koronázási” ünnepséget tartottak az új szent bika beavatására. A bikát Memphis utcáin nagy parádé közepette vezették végig, amely esemény nagy

Bronz szobor, amely egy királyt ábrázol, amint az térdre ereszkedve tisztelget Apis-bika előtt. A bika talapzatán a hieroglifákból a Peftjauemawyhor szó olvasható ki. (Hellenisztikus kor, Kr. e. 664–332., British Múzeum, Leltári szám: EA22920, kép forrása: britishmuseum.org, © The Trustees of the British Museum)

Arthur Bridgman (1847–1928) amerikai festő „The Procession of the Sacred Bull Apis” című 1879-ben készült olajfestménye (kép forrása: Egypt – Old Cairo Facebook oldala)

Az Apis-bika védelmezi a halottat az alvilágba vezető úton. Az itt látható festmény egy koporsó végdeszkáján található. (Kr. e. 8–4. század., Skót Nemzeti Múzeum, Edinburgh, Egyesült Királyság. Kép forrása: worldhistory.org, Fotó: Osama Shukir Muhhamed Amin, 2015)

Arany és ezüst ötvözetéből (elektrum/elektron) készült amulett, amely Hathor istennőt ábrázolja szent tehén formájában. (Újbirodalom, Kr. e. 1539–1075., Brooklyn Múzeum, leltári szám: 37.807E, kép forrása: egypt-museum.com)

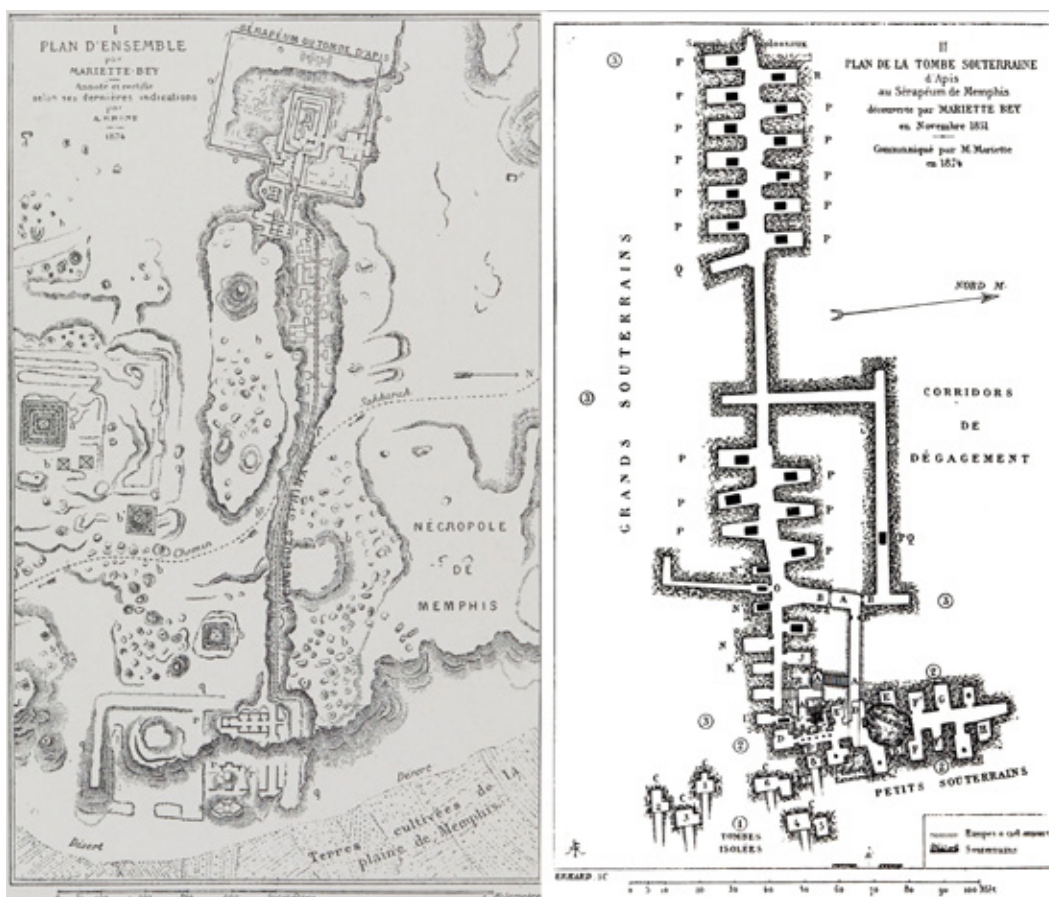
tömegeket vonzott és tulajdonképpen egy nagyobb vallási ünnepség részét képezte.

A saqqarai Serapeum, amely Alsó-Egyiptomban, Memphis mellett található Dzsószer fáraó piramisától északnyugatra, elsősorban szent Apis-bikák temetkezési helyeként ismert. Ezekről az állatokról úgy hitték, hogy Ptah isten megtestesülései, és halálukat követően Osiris-Apis-szá válnak, amelyet később Serapis névvel illettek. A temetkezési helyet 1850-ben fedezte fel újra a francia egyiptológus Auguste Mariette. A Serapeum földalatti galériákból és kamrákból áll, amelyek legimpozánsabb elemei a bikák számára készült, nagy, művesen faragott szarkofágok.

A mérnöki fogások, mellyel létrehozták és mozgatták ezeket a masszív szarkofágokat, zavarba ejtették a kutatókat, amely számos találgatásnak adott melegágyat az ősi egyiptomiak által alkalmazott módszerek vonatkozásában. Néhány teória szerint a Serapeumot más módon is használták, egyesek azt sejtik, hogy a temetkezéseken túl ősi technológiák és rítusok helyszíne is lehetett.

Apis antropomorf ábrázolása (Hellenisztikus kor Ptolemaidák idősza) Kr. e. 3-2. század. Kép forrása: egypt-museum.com, fotó készítője: Jastrow, 2006)

A saqqarai Serapeum elhelyezkedése és a földalatti kamrahálózat rajza
Arthur Rhoné (1836–1910) amatőr egyiptológus rajzai (képek forrása: wikipedia)

A cikkhez felhasznált irodalmak és források a szerzőnél elérhetők.

